

K možnostem vývozu piva

663.41:339.564 663.439:339.564 663.423:339.564

Ing. JIRÍ ŘEHÁK, Výbor lidové kontroly ČSSR, Praha

Klíčová slova: pivo, slad, chmel, vývoz, exportní pivovary, rekonstrukce

ČSSR patří k nejvýznamnějším světovým výrobcům i exportérům piva. Je to logický důsledek historického vývoje pivovarství u nás, neboť se postupně zkonstituoval typ piva, označený jako český. Je charakteristický slabou až střední intenzitou vůně, silným řízem, hořkostí a vysokým obsahem oxidu uhličitého. Český typ piva je dále charakteristický nižším stupněm prokvašení, nižším obsahem alkoholu a nepřítomností ovocných, esterových a karamelových složek vůně, které bývají často zastoupeny v jiných typech piv. Tento historicky se vytvořivší typ piva si získal u spotřebitelů velkou oblibu nejen u nás, ale i v zahraničí. Hlavním reprezentantem je plzeňský Prazdroj 12%, avšak i převážnou část dalších exportovaných značek piva lze považovat za pivo českého typu.

výroba více než dvojnásobná. Rozšiřující se konzumní životní styl u některých vrstev obyvatelstva těchto kontinentů vede ke vzrůstající poptávce a celosvětová tendence stěhování výroby piva blíže k místům spotřeby vyúsťuje v budování pivovarů na těchto kontinentech, často jako filiálek či licenční výroby velkých světových pivovarů. Z těchto důvodů je tempo dalšího rozšiřování výroby piva v Evropě a Americe pomalejší (stupeň nasycení trhu je vysoký), avšak stěžejní postavení ve výrobě si tyto kontinenty udrží i nadále, přes předpokládaný relativní pokles váhy na světové výrobě. Tyto tendence se týkají i ČSSR, jejíž váha na světové výrobě rovněž poklesla, avšak při vysoké výrobě v roce 1960 lze považovat zvýšení výroby do roku 1982 o 77 % za velmi vý-

Tabulka 1. Světové tendence výroby piva (v mil. hl)

	1960	1970	1982	$\frac{1982}{1960} \cdot 100$
Svět celkem	417,5	619,9	968,4	232,0
z toho Evropa	229,1	344,3	449,5	196,2
Asie	13,1	41,0	90,4	690,1
Afrika	6,4	15,3	45,7	714,1
Amerika	155,7	210,1	358,5	230,3
Austrálie	13,2	19,2	24,4	184,9
Výroba v ČSSR	14,1	21,2	24,9	176,6
podíl ČSSR na světové výrobě	3,4	3,4	2,6	—
podíl ČSSR na evropské výrobě	6,2	6,2	5,5	—

Prameny: J. Barth 82/83, údaje a. s. Koospol, VHJ Pivovarů a sladoven, vlastní propočty

Postavení ČSSR ve světové výrobě piva ukazuje tab. 1. Z údajů je zřejmé dominantní postavení Evropy a Ameriky na celkové výrobě piva. Podíl těchto kontinentů činil v roce 1960 92,2 % celosvětové výroby piva, v roce 1982 činil ještě 83,5 %. Nejrychleji se rozvíjí výroba piva v těch kontinentech, kde měla dříve jen okrajový charakter. Vždyť např. v roce 1960 se v ČSSR vyrábělo více piva, než v celé Asii, nebo Austrálii, oproti Africe byla

Tabulka 2. Světové tendence vývozu piva (v tis. hl)

	1960	1970	1981	$\frac{1981}{1960} \cdot 100$
Svět celkem	6 600	11 800	23 511	356,2
z toho Evropa	6 158	10 554	18 411	299,0
Asie	65	435	919	1413,8
Afrika	132*)	194	142	107,6*)
Amerika	166	280	3 690	2222,9
Austrálie	67	124	350	522,4
Vývoz ČSSR	421	1 072	2 460	584,3
podíl ČSSR na svět. vývozu	6,4	9,1	10,5	—
podíl ČSSR na evropském vývozu	6,8	10,2	13,4	—
Podíl vývozu na výrobě piva:				
Svět celkem	1,6	1,9	2,5	
z toho Evropa	2,7	3,1	4,1	
Asie	0,5	1,1	1,1	
Afrika	1,6*)	1,3	0,3	
Amerika	0,1	0,1	1,0	
Austrálie	0,5	0,6	1,4	
ČSSR	3,0	5,1	10,3	

*) Údaje a další propočty za rok 1975

Prameny: J. Barth 82/83, Ročenka FAO Trade 1981, údaje a. s. Koospol, VHJ Pivovarů a sladoven, vlastní propočty

znamné a tímto tempem vývoje si ČSSR stále udržuje přední místo mezi pivovarskými zeměmi ve světě.

Tradiční postavení ve výrobě piva se ještě výrazněji promítá do exportních pozic (tab. 2). Dominantní postavení má Evropa, její podíl na světovém vývozu činil v roce 1960 93,3 % a ještě v roce 1981 byl 78,3 %. Rychlé tempo rozvoje exportu asijských piv znamenalo zvýšení podílu z 1 na 3,9 %, i přes nadprůměrné tempo zůstal vývoz z Austrálie zanedbatelný a význam vývozu afrických piv dále klesá. Nejprudší rozvoj vývozu zaznamenala Amerika, což se promítlo na podstatném zvýšení podílu na světovém vývozu z 2,5 na 15,7 %. To se projevuje i v pořadí největších vývozců piva, mezi něž se v roce 1981 zařadily 3 americké země, ačkoliv v předchozím období do tohoto pořadí nepatřily (tab. 3). ČSSR postupně posiluje své pozice světového exportéra piva. Zatímco podíl na světové a evropské výrobě klesá, ve vývozu je tomu naopak. Vývoz se zvyšuje rychlejším tempem než výroba, proto rovněž vzrůstá podíl vývozu na výrobě piva v ČSSR a výrazně převyšuje tyto hodnoty jak ve světovém, tak evropském průměru. Růst vývozu piva z ČSSR se promítá i v jeho postavení mezi největšími exportními zeměmi, neboť z 6. místa v roce 1960 se ČSSR posunula až na místo čtvrté v roce 1981.

Tabulka 3. Pořadí největších světových vývozců piva ve vybraných letech

Pořadí	1960		1970		1981	
	země	vývoz	země	vývoz	země	vývoz
1.	Irsko	1 910	Irsko	1 727	Holandsko	4 088
2.	Holandsko	916	Dánsko	1 630	NSR	3 406
3.	NSR	839	NSR	1 481	Be-lux	2 476
4.	Francie	744	Holandsko	1 359	ČSSR	2 460
5.	Dánsko	665	ČSSR	1 072	Kanada	2 037
6.	ČSSR	421	Be-lux	977	Irsko	1 871
7.	Británie	364	Británie	669	Dánsko	1 312
8.	Be-lux	205	Francie	397	USA	782
9.	NDR	130	NDR	168	Mexiko	754
10.	Polsko	7	Polsko	114	Británie	650
Součet zemí		6 201			19 836	
podíl ze světového vývozu v %		94			84	

Pramen: Ročenky FAO Trade, vlastní propočty

Tabulka 4. Teritoriální struktura vývozu piva z ČSSR (v tis. hl)

	1972	1975	1980	1982	1982 1980 · 100
Vývoz celkem	1 247	1 516	2 093	2 165	173,6
z toho do soc. zemí	1 016	1 260	1 791	1 882	185,2
podíl v %	81,5	83,1	85,6	86,9	—
do nesoc. zemí	231	256	302	283	122,5
podíl v %	18,5	16,9	14,4	13,1	—
Vývoz do SSSR	283	360	610	670	236,8
NDR	116	190	210	30	25,9
MLR	495	660	930	1 110	224,2
NSR	141	130	150	140	99,3
Rakous.	40	40	30	30	75,0
podíl SSSR + MLR + NSR na vývozu celkem v %	73,7	75,9	80,8	88,7	—

Pramen: údaje a. s. Koospol (vývoz celkem a do jednotlivých skupení) a FSÚ (vývoz do jednotlivých zemí), vlastní propočty

Teritoriální zaměření vývozu čs. piv zachycuje tab. 4. Vyplývá z ní převažující postavení vývozu do socialistických zemí (dále SZ) s tendencí posilování této pozice, zejména při vývozu do SSSR a MLR. Vývoz do nesocialistických zemí (dále NSZ) v 70. letech rostl pomaleji a v 80. letech v podstatě stagnuje. Rozhodující váhu má vývoz do NSR — asi 50 % z vývozu do NSZ, avšak podíl NSR se mírně snížil, obdobně jako Rakouska. Naopak značně roste vývoz do Itálie, kde jsou ceny méně výhodné (jsou však na úrovni zahraniční konkurence, takže význam vývozu do Itálie, i vzhledem k turistickému ruchu a propagaci čs. piv v širších souvislostech, se snižovat nebude). Vzrostl rovněž vývoz do USA, kam je vyvážen lahvový Prazdroj v minibalení a další rozvoj je závislý na možnostech rozšiřování tohoto způsobu balení (do dalších zemí je vyváženo lahvové pivo převážně v lahvích 0,33 a 0,5 l jak v obalových kartónech, tak v cirkulačních bednách; zatím významný podíl má vývoz sudového piva a okrajový piva cisternového). Podíl dalších zemí na vývozu piva je malý; z mimoevropských k nim patří ještě Kanada a Japonsko, celkově je však zcela převažující vývoz do Evropy, který je směřován do značného počtu zemí. Množství vyváženého piva do řady evropských zemí v druhé polovině 70. let pokleslo (např. do V. Británie, Holandska, Belgie), takže všechny možnosti intenzifikace exportu na nejnáročnější teritoria (kam je vyvážen prakticky jen Prazdroj a Budvar) nejsou vyčerpány.

Další zvyšování vývozu piva je společensky žádoucí, neboť jde o efektivní vývozy, měřené různými ukazateli. Výhodný je poměr zahraničních a vnitřních cen (tzv. rozdílový ukazatel vývozu), který převyšuje průměrné zhodnocení vývozu zemědělských a potravinářských výrobků celkem. Tento ukazatel sice značně kolísá podle jednotlivých vyvážených druhů piv (sudové, lahvové v různých druzích obalů), avšak na tyto difference má vliv řada faktorů, zejména: rozdílná rentabilita ve velkoobchodních cenách jednotlivých druhů balení, rozdílné relace vnitřních cen jednotlivých druhů oproti relacím cen na světových trzích a rozdílné kalkulační metody u našich a zahraničních pivovarů (např. u zahraničních pivovarů jsou zvýšené náklady spojené s dodávkou piv v kartónech kvalifikovány jako náklady na propagaci, tedy jako položka odečitatelná od zisku, která se nestává součástí nákladových kalkulací, jako je tomu u kalkulací našich pivovarů).

Nesporná výhodnost vývozu piva vyplývá i z čistého devizového výnosu, neboť pivo je vyráběno z domácích surovin (slad, chmel) a potřeba dovozových pomocných a obalových materiálů není významná (zejména při vývozu do SZ). Oproti vývozcům z jiných odvětví je výhodná rovněž promptní úhrada vývozu.

Vysoký podíl vývozu na výrobě čs. piv je žádoucí udržet, popřípadě i rozšiřovat. Tento úkol není lehký, neboť na rozvoj vývozu piva působí některé omezující podmínky, jako postupná výstavba pivovarů v zemích nekryté spotřeby, vzrůstající nákladnost přepravy piva jako finálního výrobku na větší vzdálenosti, celní ochranná stíhání různých zemí či jejich seskupení (USA, EHS), vzrůstající nasycenost jednotlivých trhů a z toho se vyvíjející zostřená mezinárodní konkurence s uplatňováním dalších netarifních překážek (majících někdy podobu přísných hygienických a zdravotnických opatření, zčásti oprávněných), nízká koupěschopnost širokých vrstev obyvatel v rozvojových zemích, krizové jevy v kapitalistických zemích projevující se v omezené koupěschopné poptávce a vysoké náklady na modernizaci technologií a reklamaci.

V našich podmínkách rozvoj exportu ovlivňují další faktory, zejména:

— růst domácí spotřeby piva; kulminačního bodu dosáhla tuzemská spotřeba v roce 1972, následný pokles

vytvářel příznivé podmínky pro intenzifikaci exportu. V 80. letech začíná domácí spotřeba piva vzrůstat, částečně v důsledku úprav maloobchodních cen vína a destilátů;

— omezený rozsah investičních prostředků věnovaných od 6. pětiletky na rozvoj pivovarství;

— růst sortimentních a kvalitativních požadavků na vyvážaná piva. U trhů SZ se jedná zejména o prodloužení trvanlivosti lahvého piva (ze 2 na 3 měsíce) a zvýšení podílu lahvého piva. Tento požadavek by mohl příznivě ovlivnit zrovnoměnění exportu (prodloužení špičkového období i mimo II. a III. čtvrtletí, kam se kumuluje poptávka jak na domácím, tak na zahraničních trzích), je však závislý na tempu dokončení rekonstrukcí specializovaných exportních pivovarů. U NSZ trhů se rovněž jedná o prodloužení trvanlivosti a vyrovnanost kvality (světové pivovary dnes běžně zaručují u lahvého piva roční garanci, naše pivovary 6měsíční), o rozšiřování sortimentu a druhů balení. Zejména jsou uplatňovány požadavky na rozšiřování minibalení, u vratných obalů na balení piva do lehčích, 12lahvových plastických přepravků a u sudového piva na přechod z vejčitých na válcové sudy s jiným způsobem plnění a načínání (tzv. KEG systém).

Zvyšující se kvalitativní požadavky jsou postupně řešeny. Na základě projednání zprávy Výboru lidové kontroly ČSSR o kontrole vývozu zemědělských a potravinářských výrobků, zejména sladu a piva, jsou vytvářeny předpoklady pro zvýšení společenského významu při posuzování rekonstrukcí rozhodujících exportních pivovarů. To by mělo vytvářet příznivější předpoklady pro zvyšování jakosti i sortimentu exportních piv. U jakosti, zejména trvanlivosti exportních piv je vhodné respektovat specifické vlastnosti českého typu piva. Rozvoj nových technologií i vzrůstající obliba méně chmelených a hlouběji prokvašených běžných konzumních piv usnadňuje zvyšovat trvanlivost lahvého piva vyráběných velkými světovými pivovary. Nebylo by však účelné přizpůsobovat český typ piva běžným komerčním pivům, neboť úloha exportu bude vždy záviset na určité specifičnosti a výlučnosti exportního piva, které reaguje i na dílčí, či výlučné spotřebitelské zvyklosti a preference. V NSZ tvoří spotřeba našich piv jen zlomky procenta celkové spotřeby a v SZ lze počítat s rozvojem domácí pivovarské základny. Proto i v SZ bude trvalý zájem o dovoz mající význam v obohacení trhu charakteristickými pivy, výrobky povahy národních specialit rozšiřujících sortiment nabídky. Tomu bude charakter českého piva odpovídat, za předpokladu uspokojivé kvality, adjustáže, trvanlivosti atd. Přitom je možné reagovat na vyvíjející se diferencující se spotřebitelské preference, projevující se třeba ve vzrůstající oblibě lehčích piv, či piv méně chmelených, např. zaváděním další značky piva reagující na vývoj spotřebitelské poptávky, či rozšířením sortimentu (viz např. vývoz Budvaru 8% do Švédska).

Postupně jsou řešeny další kvalitativní požadavky, či rozvoj sortimentu při snižování devizové závislosti vývozu. Doposud jsou některé pomocné a obalové materiály dováženy. Prováděnými opatřeními se tuto, i když ne významnou závislost, daří řešit. Zlepšila se kvalita korunkových uzávěrů. Výrobce, n. p. Korek Klášterec nad Ohří zavedl výrobu tzv. typu E korunek (exportních), jejímž základem je výběr plechů jen v povolené toleranci. Tím se podstatně snížilo rezivění a výskyt netěsností; E korunky jsou podle povinného hodnocení zařazeny ve standardní jakosti. Omezení dovozu kartónů bude umožněno dovozem přesného vysekávacího stroje pro papírenský průmysl. Řeší se i kvalita etiket vývojem nového natíraného středně jemného papíru na etikety atd. Omezování devizové závislosti je možné i volbou takových typů strojního zařízení z dovozu, které umožňuje pracovat

s tuzemskými pomocnými materiály. Další snižování devizové závislosti bude závislé na zdokonalování sortimentu čs. potravinářských strojů a prohlubování mezinárodní spolupráce v rámci RVHP (např. při řešení výroby a dodávek KEG sudů).

Některé sortimentní inovace, zajišťující výhodnost exportu, nejsou zatím dořešeny. U vejčitých sudů se zlepšuje kvalita na základě opatření realizovaných výrobcem n. p. Sandrik Dolné Hámre. Vývoj válcových sudů u tohoto výrobce není zatím dokončen. Proto bude muset být zřejmě po přechodnou dobu řešen vývoz piva v KEG sudech do NSZ dovozem zařízení a obalového materiálu. U lahvého piva ve vratných obalech není dostatečně rozvinuto balení do 12lahvových přepravků (pro samoobslužný prodej s vratnými obaly v NSZ se jedná o perspektivní způsob prodeje, neboť zejména ženy mohou s těmito menšími přepravkami snadněji manipulovat). Nedořešeno je zatím plnění piva do jednocestných lahví při nevratném balení (zejména minibalení pro zámořské trhy). Význam je v tom, že jednocestné láhve jsou lehčí, levnější a skladnější, takže ve stejném prostoru lze přepravit větší množství piva (výroba tohoto druhu balení se připravuje).

Závěr

ČSSR patří k předním světovým exportérům piva. Vývoz piva patří mezi efektivní komodity, navíc podmiňuje i vývoz dalších pivovarských surovin (sladu a chmele), pivovarských technologií a investičních celků. Vývoz má historický základ vycházející z tradice, zkušeností a umu. Je směřován převážně na teritoria SZ, důležitou váhu má rovněž vývoz do NSZ. Další, společensky žádoucí rozvoj vývozu je podmíněn dokončením rekonstrukcí rozhodujících exportních pivovarů, dalším zvyšováním kvalitativních parametrů exportních piv, rozšiřováním sortimentu, druhů obalů atd. Ve spolupráci se subdavateli se postupně daří zvyšovat kvalitu jednotlivých domácích pomocných a obalových materiálů a tím zvyšovat čistý devizový efekt vývozu. V prohlubování spolupráce výrobců piva s tuzemskými subdavateli i v prohlubování spolupráce v rámci RVHP jsou další perspektivy jak zvyšování exportu čs. piv, tak i hlubšího zapojování čs. pivovarského komplexu do mezinárodní dělby práce a socialistické ekonomické integrace.

Řehák, J.: K možnostem vývozu piva. Kvas. prům., 30, 1984, č. 5, s. 102—105.

Výroba a vývoz piva českého typu má dlouhou historickou tradici. V 70. letech vývoz piva vzrůstá rychleji než výroba, ČSSR se posunula ze šestého na čtvrté místo mezi největšími světovými exportéry piva, podíl vývozu na výrobě vysoce převyšuje většinu typických pivovarských zemí. Je analyzována teritoriální struktura vývozu, efektivnost vývozu včetně hlavních aspektů ji ovlivňujících. Je zhodnocena úroveň domácí výrobní základny a postup její rekonstrukce a hlavní požadavky na stoupající kvalitativní parametry exportu, zejména prodlouženou trvanlivost piva, růst podílu lahvého piva, diverzifikaci sortimentu nabídky, potřebu zdokonalování pomocných a obalových materiálů, jako sudů, etiket a korunkových uzávěrů. Rychlá reakce na požadavky zahraničních odběratelů, prohlubování spolupráce pivovarů s tuzemskými subdavateli i v rámci RVHP je předpokladem dalšího zvyšování exportu československých piv.

Ржегак, И.: К возможностям экспорта пива Квас. прум. 30, 1984. № 5, стр. 102—105.

Производство и экспорт пива чешского типа имеет долгую историческую традицию. В семидесятые годы вы-

воз пива возрастает быстрее чем его производство, СССР продвинулась из шестого на четвертое место среди больших экспортеров пива, доля вывоза на продукцию высоко превышает большинство типичных стран пивоварения. Анализируется территориальная структура экспорта, эффективность вывоза включая главные факторы на нее влияющие. Дается оценка уровня отечественной производственной базы и ход ее реконструкции, главные требования к повышающимся качественным параметрам экспорта, особенно к повышению стойкости пива, доли бутылочного пива, к диверсификации ассортимента предложения, к необходимости улучшения вспомогательных материалов и тары, как бочек, этикетов, специальной закупорки.

Быстрая реакция в отношении к требованиям зарубежных заказчиков, углубление сотрудничества пивоваренных заводов с отечественными заводами-доставщиками и в рамках СЭВ является предпосылкой дальнейшего повышения экспорта чехословацкого пива.

Řehák, J.: Beer Export Possibilities. Kvas. prům. 30, 1984, No. 5, pp. 102—105.

Production and export of Czech beer has a long tradition. Between 1970—80 the beer export exceeded its production and Czechoslovakia was on the fourth place in the world export of beer. The part of beer that have been exported to the whole beer production was higher in comparison to majority of the countries that exported beer. Here, the analysis of beer export is made from the standpoint of the territorial structure and its effectivity. The level of the production base including the stage of its reconstruction as well as the main requirements to the increased stability of beer, the increased quantity of bottled beer, an enlargement of assortment offered, an improvement of wrappers e. g., kegs, labels and crown

corks are evaluated. For further increase of the export of Czech beer the following factors have to be achieved: the fast response to the requirement of foreign customers and the improved cooperation between breweries and inland or foreign subcontractors from socialist countries.

Řehák, J.: Zu den Möglichkeiten des Bierexports. Kvas. prům. 30, 1984, Nr. 5, S. 102—105.

Die Produktion und der Export des Bieres des böhmischen Typs hat eine lange historische Tradition. In den siebziger Jahren wächst der Export schneller als die Gesamtbierproduktion und die ČSSR rückt von der sechsten Stelle zu der Position des viertgrößten Bierexporteurs der Welt vor. Der Anteil des Exports an der Gesamtbierproduktion der ČSSR übertrifft die meisten typischen Bierländer. Es wird die territoriale Struktur des tschechoslowakischen Bierexports und die ökonomische Effektivität des Bierexports samt der Hauptfaktoren, die diese Effektivität beeinflussen, analysiert. In dem Artikel wird weiter das Niveau der inländischen Produktionsbasis und das Tempo ihrer Rekonstruktion bewertet. Im weiteren befaßt sich der Autor mit den Anforderungen an die steigenden qualitativen Parameter des Bierexports, vor allem die Verlängerung der Haltbarkeit, das Ansteigen des Flaschenbieranteils, Diversifikation des Sortimentsangebotes, den Trend der Entwicklung der Verpackungs- und Hilfsmateriale, wie Fässer, Etiketten und Kronenkorken.

Als Hauptvoraussetzungen einer weiteren Steigerung des tschechoslowakischen Bierexports wird die schnelle Reaktion der Export-Brauereien auf die Anforderungen der ausländischen Abnehmer sowie auch die Vertiefung der Zusammenarbeit der Brauindustrie mit den Sublieferanten in der ČSSR und in den Ländern des RGW angeführt.